

การพัฒนาหลักสูตร อิงอัตลักษณ์นักเรียน ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในโรงเรียนราชินีบน

ดร.พัชรุณ ศิริศักดิ์
โรงเรียนราชินีบน

การกำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นคุณภาพขั้นต่ำสำหรับนักเรียนทุกคนในประเทศไทย ตามกรอบแนวทางหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 อาจทำให้คุณลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานศึกษาถูกละเลยไป สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. จึงกำหนดให้**อัตลักษณ์นักเรียน**เป็นองค์ประกอบของการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) เพื่อให้สถานศึกษาได้ทบทวนปรัชญาของการจัดตั้งสถานศึกษา กำหนดเป็น**อัตลักษณ์นักเรียน** และพัฒนานักเรียนให้บรรลุตาม**อัตลักษณ์อันเป็นคุณลักษณะเฉพาะโดดเด่น**ของแต่ละสถานศึกษา (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์, 2557) เป็นโอกาสให้**โรงเรียนราชินีบน** เริ่มยกระดับหลักสูตรสถานศึกษาให้เป็น**หลักสูตรอิงอัตลักษณ์นักเรียน** เพื่อสืบสานและต่อยอดพระปณิธานในสมเด็จพระราชปิตุจฉา เจ้าฟ้าวไลยอลงกรณ์ กรมหลวงเพชรบุรีราชสิรินธร ผู้พระราชทานกำเนิดโรงเรียนเมื่อพุทธศักราช 2472 โดยโรงเรียนกำหนดให้ **“กุลสตรีราชินีบน”** เป็นวิสัยทัศน์ของหลักสูตรสถานศึกษา พุทธศักราช 2552 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2556) แบ่งเป็น 4 สาระ ได้แก่ กุลสตรีที่งามพร้อม กุลสตรีแม่ศรีเรือน กุลสตรีที่รู้สากล และกุลสตรีที่มุ่งมั่นพัฒนาตนเอง แต่ละสาระการเรียนรู้มีมาตรฐานและตัวชี้วัดที่นำไปใช้พัฒนาและประเมินผลร่วมกับตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางฯ ซึ่งผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม ระบุว่า กระบวนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ส่งเสริม**อัตลักษณ์กุลสตรีราชินีบน**ถือเป็นนวัตกรรมการปฏิบัติที่ดี (Good Practice)

ผลการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา ในปีการศึกษา 2558 พบว่า นักเรียนทุกคนมี**อัตลักษณ์กุลสตรีราชินีบน**ในระดับดีขึ้นไป สาระที่ 3 กุลสตรีที่รู้สากลต้องปรับให้ครอบคลุมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และควรบูรณาการตัวชี้วัด**อัตลักษณ์นักเรียน**สู่แผนการจัดการเรียนรู้และการวัดประเมินผล เพื่อให้**กรอบองค์ประกอบของหลักสูตร**จึงจะถือว่าเป็น**หลักสูตรอิงอัตลักษณ์นักเรียน**อย่างสมบูรณ์ นับเป็นงานใหม่ที่ครูต้องร่วมมือรวมพลังความคิดและปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพ ในขณะที่ ผลการประเมินหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า การนิเทศไม่ส่งเสริมให้ครูเกิดแรงจูงใจจากภายในตน และการร่วมมือรวมพลังกันแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน ด้วยเหตุนี้

โรงเรียนจึงนำการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาวิชาชีพครูที่ส่งเสริมให้ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องร่วมมือกันแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ผ่านการสืบสอบสะท้อนผลการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับหลักการพัฒนาวิชาชีพแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ คือ การสร้างค่านิยมและบรรทัดฐานร่วมกัน การมีเป้าหมายร่วมกันคือการเรียนรู้ของนักเรียน การร่วมมือรวมพลังการเปิดรับการชี้แนะ และการสนทนาที่มุ่งสะท้อนผลการปฏิบัติงาน ด้วยเหตุนี้โรงเรียนจึงนำแนวทางดังกล่าวมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรอิงอัตลักษณ์นักเรียน ทดแทนการนิเทศ โดยบูรณาการเข้าสู่กระบวนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรอิงอัตลักษณ์นักเรียน ซึ่งดำเนินงานเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

หลักสูตรอิงอัตลักษณ์นักเรียนพัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างต่อเนื่อง ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรอิงอัตลักษณ์นักเรียน ซึ่งมีลักษณะเป็นวงจรการทำงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้

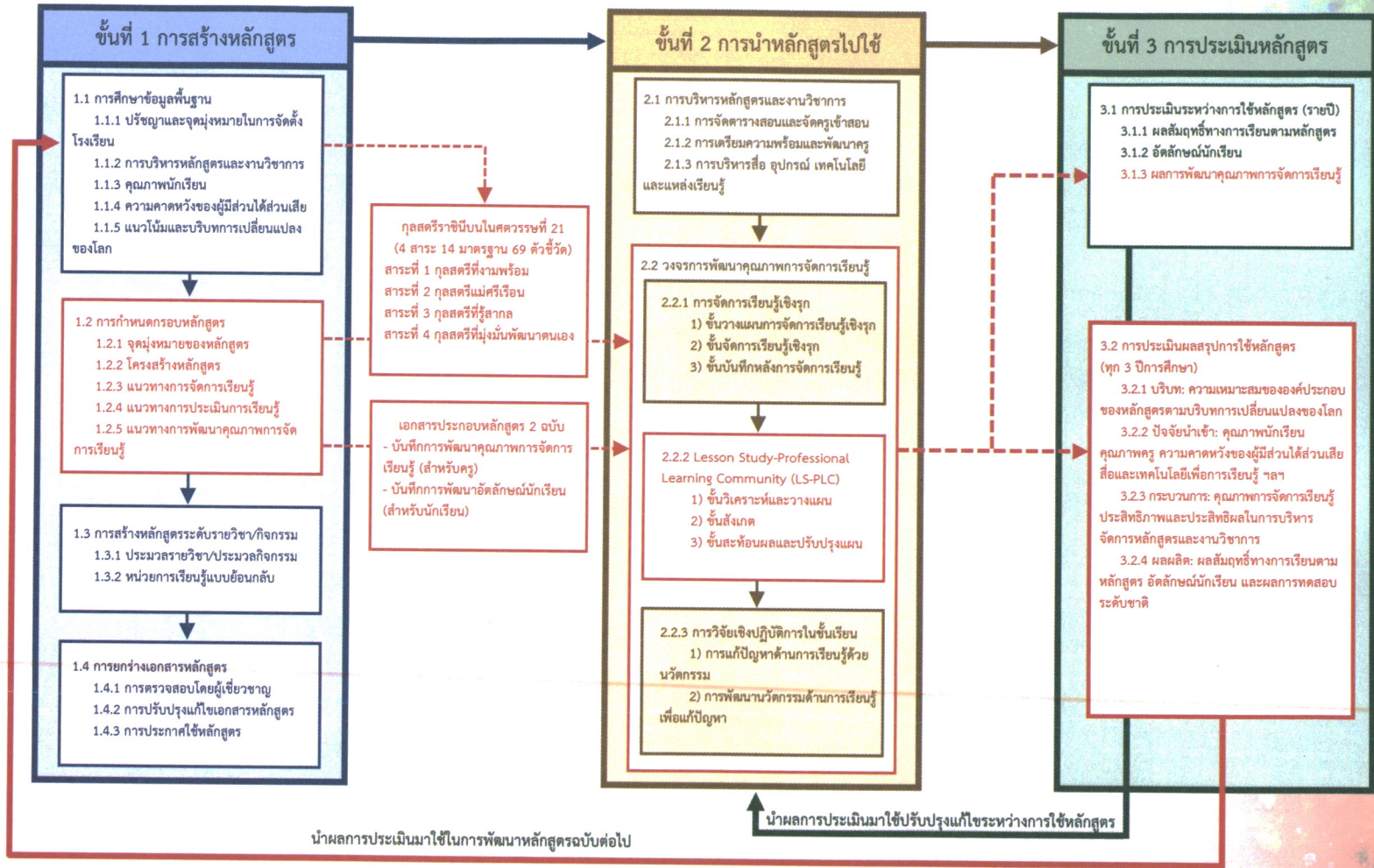
ขั้นที่ 1 การสร้างหลักสูตร เป็นการจัดทำเอกสารหลักสูตรให้มืองค์ประกอบครบถ้วน คือ จุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตร แนวทางการจัดการเรียนรู้ แนวทางการประเมินการเรียนรู้และแนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นกรอบแนวทางการสร้างหลักสูตรระดับรายวิชาและกิจกรรม โดยมีขั้นตอน ดังนี้

1.1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เป็นการรวบรวมและจัดกระทำข้อมูลสารสนเทศ 5 ด้าน ดังนี้

1.1.1 ปรัชญาการจัดตั้งโรงเรียน เป็นการศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของโรงเรียนเพื่อกำหนดแก่นอัตลักษณ์ที่สะท้อนคุณค่าดั้งเดิมของโรงเรียน แนวคิดทางธุรกิจระบุว่า เป็นคุณลักษณะที่เด่นชัดที่สุด สะท้อนให้เห็นวิธีการและคุณค่าขององค์กร

1.1.2 การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ เป็นการประเมินหลักสูตรด้านปัจจัยนำเข้า โดยพิจารณาคุณภาพและปริมาณของครู เอกสารหลักสูตร สื่ออุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ งบประมาณ ฯลฯ และด้านกระบวนการ โดยการพิจารณาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ การนิเทศ การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน การประเมินผลการเรียนรู้การพัฒนาบุคลากร ฯลฯ

1.1.3 คุณภาพนักเรียน เป็นการประเมินคุณภาพผลผลิตของหลักสูตร 2 ระดับคือ (1) **ระดับสถานศึกษา** เพื่อตัดสินว่าคุณภาพนักเรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่ ทั้งในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อัตลักษณ์นักเรียน ฯลฯ และ (2) **ระดับประเทศ** เพื่อตัดสินคุณภาพนักเรียนของโรงเรียนว่าอยู่ในระดับใดเมื่อเทียบกับค่ามาตรฐานของประเทศ เช่น การวิเคราะห์ผลการทดสอบ O-NET

ภาพ กระบวนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรอิงอัตลักษณ์นักเรียน

1.1.4 ความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นการสำรวจความคาดหวังของด้านการจัดการศึกษาและคุณภาพนักเรียน รวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้แทนผู้ปกครอง นักเรียนเก่า ชุมชน ฯลฯ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติและการวิเคราะห์เนื้อหา

1.1.5 แนวโน้มและบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นการทบทวนเอกสารเกี่ยวกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมทั้งในระดับประเทศและระดับโลก เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายและทิศทางการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้สอดคล้องกับบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

1.2 การกำหนดกรอบหลักสูตร เป็นการสังเคราะห์องค์ประกอบของหลักสูตรดังนี้

1.2.1 จุดมุ่งหมายของหลักสูตร คือ วิสัยทัศน์ที่สะท้อนอัตลักษณ์นักเรียน ถือเป็นหัวใจสำคัญของหลักสูตรประกอบด้วย สาระ มาตรฐานและตัวชี้วัดอัตลักษณ์นักเรียนที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ดังนี้

หลักสูตรกุลสตรีราชินีบนมีจุดมุ่งหมายในการพัฒนานักเรียนให้มี **อัตลักษณ์กุลสตรีราชินีบนในศตวรรษที่ 21 (Neoclassical Thai Lady)** คือกุลสตรีไทยที่มุ่งมั่นพัฒนาตนเองให้มีศักยภาพและคุณลักษณะสากลเพื่อการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 4 สาระ 14 มาตรฐาน 38 กลุ่มตัวชี้วัดและ 69 ตัวชี้วัดต่อระดับการศึกษา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) สาระ คือ เนื้อหาและประสบการณ์เรียนรู้ที่ประกอบขึ้นเป็นอัตลักษณ์นักเรียนครอบคลุมความรู้ ทักษะ คุณลักษณะและค่านิยมที่นักเรียนควรเรียนรู้ 4 สาระ ดังนี้

สาระที่ 1 กุลสตรีที่งามพร้อม คือ เนื้อหาและประสบการณ์เรียนรู้เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยการพัฒนาคุณค่าที่พึงประสงค์ การฝึกปฏิบัติขัดเกลาภิรียมารยาทและการเข้าสังคม

สาระที่ 2 กุลสตรีแม่ศรีเรือน คือ เนื้อหาและประสบการณ์เรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์คุณค่าของกุลสตรีไทยในด้านวิถีชีวิตพอเพียง ศิลปวัฒนธรรมและการเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์

สาระที่ 3 กุลสตรีที่รู้สากล คือ เนื้อหาและประสบการณ์เรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพและคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการศึกษา การประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างรู้เท่าทันสังคมโลก

สาระที่ 4 กุลสตรีที่มุ่งมั่นพัฒนาตนเอง คือ เนื้อหาและประสบการณ์เรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนสำรวจ ค้นหาจนค้นพบ และมีวินัยในการพัฒนาความถนัดและความสนใจของตนเองต่อเนื่องจนเกิดศักยภาพที่จำเป็นในโลกของการศึกษาและการทำงาน

(2) **มาตรฐาน** เป็นคุณภาพนักเรียนตามองค์ประกอบของแต่ละสาระครอบคลุม ความรู้ ทักษะ คุณลักษณะและค่านิยมที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนทุกคนเมื่อจบหลักสูตรดังตัวอย่าง สาระที่ 3 **กุสศตรีที่รู้สากล** ประกอบด้วย 4 มาตรฐาน ดังนี้

มาตรฐาน 3.1 การรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT Literacy): การใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อแสวงหาความรู้ ติดต่อสื่อสาร เรียนรู้ และตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

มาตรฐาน 3.2 การรู้ภาษาต่างประเทศ (Foreign Language Literacy): การใช้ ภาษาต่างประเทศเพื่อการติดต่อสื่อสารในโลกของการศึกษา การทำงานและการดำรงชีวิต

มาตรฐาน 3.3 การรู้สิ่งแวดล้อม (Environmental Literacy): การปฏิบัติตนและ ร่วมกับผู้อื่นดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพลังงาน รวมถึงดูแลรักษาป้องกันแก้ไขปัญหา สิ่งแวดล้อม

มาตรฐาน 3.4 การรู้สุขภาพ (Health Literacy): การมีวิจารณญาณในการบริโภค ออกกำลังกายและเล่นกีฬา ดูแลป้องกันตนเองและสังคมให้ปลอดภัยจากโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ รวมถึง หลีกเลี่ยงอบายมุขและพฤติกรรมเสี่ยง เพื่อส่งเสริมให้เกิดสุขภาพที่ยั่งยืนทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

(3) **ตัวชี้วัดอัตลักษณ์นักเรียน** เป็นความรู้ ทักษะ คุณลักษณะและค่านิยมที่ต้องการให้เกิด ขึ้นกับนักเรียนแต่ละระดับการศึกษาตามมาตรฐาน โดยจัดเป็นกลุ่มตัวชี้วัดที่ประกอบด้วยตัวชี้วัดที่มี ลักษณะเฉพาะเจาะจง ชัดเจนเป็นรูปธรรม และมีรหัสตัวชี้วัดกำกับไว้ เพื่อนำไปบูรณาการเข้าสู่หน่วย การเรียนรู้แบบย้อนกลับ แผนการจัดการเรียนรู้รายชั่วโมง และใช้เป็นกรอบแนวทางการประเมิน อัตลักษณ์นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังตัวอย่าง **กลุ่มตัวชี้วัดและตัวชี้วัดอัตลักษณ์ของ มาตรฐาน 3.4 การรู้สุขภาพ** ซึ่งมีรหัสตัวชี้วัดที่มีความหมายดังตาราง

กลุ่มตัวชี้วัดที่ 1 วิจารณญาณในการบริโภค

ตัวชี้วัดระดับการศึกษาปฐมวัย ม3.4 ปฐ1.1 บริโภคอาหารที่เป็นประโยชน์และ หลีกเลี่ยงอาหารที่เป็นโทษต่อร่างกาย ตามคำชี้แนะของผู้ปกครองและครู

ตัวชี้วัดระดับประถมศึกษา ม3.4 ป1.1 เลือกบริโภคอาหารที่มีประโยชน์และเหมาะสม กับสุขภาพร่างกายของตนเอง และบอกเหตุผลได้

ตัวชี้วัดระดับมัธยมศึกษา ม3.4 ม1.1 อธิบายสภาพและปัญหาภาวะโภชนาการของ ตนเอง และเลือกบริโภคอาหารได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมกับตนเอง

ตาราง ตัวอย่างการกำหนดรหัสตัวชี้วัด ม3.4 ปฐ1.1, ม3.4 ป1.1 และ ม3.4 ม1.1

รหัส	ความหมาย
ม3.4	มาตรฐานของสาระที่ 3 กุสศตรีที่รู้สากล ลำดับที่ 4 การรู้สุขภาพ
ปฐ1.1	ตัวชี้วัดระดับการศึกษาปฐมวัยของกลุ่มตัวชี้วัดที่ 1 วิจารณญาณในการบริโภค เป็นตัวชี้วัดที่ 1
ป1.1	ตัวชี้วัดระดับประถมศึกษาของกลุ่มตัวชี้วัดที่ 1 วิจารณญาณในการบริโภค เป็นตัวชี้วัดที่ 1
ม1.1	ตัวชี้วัดระดับมัธยมศึกษาของกลุ่มตัวชี้วัดที่ 1 วิจารณญาณในการบริโภค เป็นตัวชี้วัดที่ 1

1.2.2 โครงสร้างหลักสูตร คือ สัดส่วนเวลาเรียนของกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนานักเรียนในแต่ละระดับที่กำหนดขึ้นโดยคำนึงถึงการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1.2.3 แนวทางการจัดการเรียนรู้ คือ แนวคิด ทฤษฎี รูปแบบวิธีการและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลักสูตรกำหนดไว้ให้ส่งเสริมต่อการบรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

1.2.4 แนวทางการประเมินการเรียนรู้ คือ รูปแบบ วิธีการและเทคนิคการวัดประเมินการเรียนรู้ที่หลักสูตรกำหนดให้ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียน

1.2.5 แนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ คือ วงจรการปฏิบัติงานครู 3 งานที่สัมพันธ์กันคือ งานจัดการเรียนรู้เชิงรุก งานพัฒนาบทเรียนร่วมกันและงานวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน

1.3 การสร้างหลักสูตรระดับรายวิชา/กิจกรรม เป็นการจัดทำเอกสารหลักสูตรระดับรายวิชา/กิจกรรมมีองค์ประกอบ ดังนี้

1.3.1 ประมวลรายวิชา/ประมวลกิจกรรม ตามโครงสร้างหลักสูตรเพื่อใช้เป็นกรอบการวางแผนจัดการเรียนรู้และประเมินการเรียนรู้ ประกอบด้วย ข้อมูลเบื้องต้น คำอธิบายรายวิชา/กิจกรรม รหัสตัวชี้วัด ผลการเรียนรู้หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ โครงสร้างรายวิชา/กิจกรรม หนังสือ เอกสารและแหล่งเรียนรู้ รวมถึง การวัดและประเมินการเรียนรู้

1.3.2 หน่วยการเรียนรู้แบบย้อนกลับ คือ แผนการจัดการเรียนรู้รายหน่วยที่บูรณาการตัวชี้วัดอัตลักษณ์นักเรียนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ตัวชี้วัด ผลการเรียนรู้หรือจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อออกแบบการประเมินตามหลักฐานการเรียนรู้แล้วจึงวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่เอื้อให้นักเรียนแสดงหลักฐานการเรียนรู้เพื่อการประเมินได้อย่างครอบคลุม

1.4 การยกร่างเอกสารหลักสูตร เป็นการนำเสนอเอกสารหลักสูตรทุกองค์ประกอบต่อคณะผู้เชี่ยวชาญเพื่อพิจารณารายละเอียดดังตาราง ปรับปรุงแก้ไขเอกสารหลักสูตรตามข้อเสนอแนะ และนำเสนอคณะกรรมการบริหารโรงเรียน เพื่ออนุมัติให้ประกาศใช้หลักสูตรอิงอัตลักษณ์นักเรียน

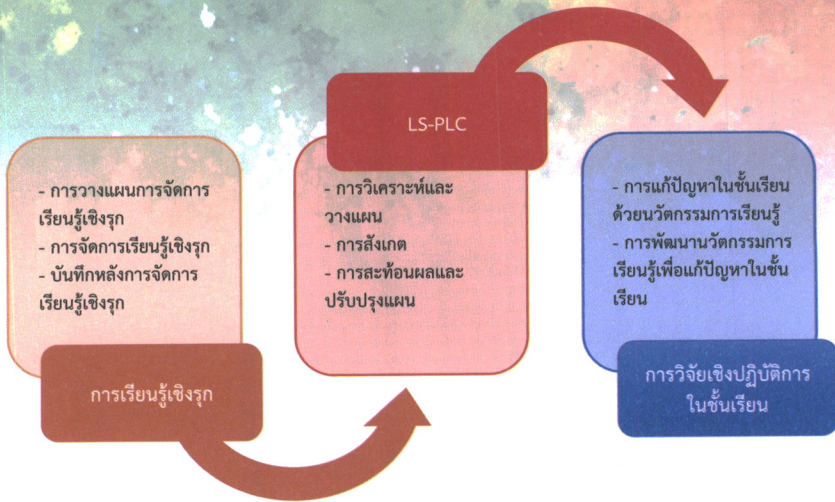
ตาราง ประเด็นพิจารณาตรวจสอบร่างหลักสูตรอิงอัตลักษณ์นักเรียนโดยผู้เชี่ยวชาญ

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	ประเด็นพิจารณาตรวจสอบ
(1) คณาจารย์สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน	(1) ความถูกต้องตามแนวทางของหลักสูตรแกนกลางฯ (2) ความสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา
(2) นักวิชาการศึกษา/ศึกษานิเทศก์ในเขตพื้นที่การศึกษา	ชุมชน/ท้องถิ่น (3) ความสอดคล้องกับแนวโน้มการศึกษาระดับประเทศและระดับโลก (4) ความสอดคล้องกับบริบททางสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมทั้งในระดับประเทศและระดับโลก (5) ความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบภายในหลักสูตร (6) ความเหมาะสมของกระบวนการพัฒนาคุณภาพวิชาการ
(3) คณาจารย์สาขาวิชาเฉพาะ	(7) ความถูกต้องเชิงเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้และการประเมินผล
(4) นักเรียนเก่า	(8) ความถูกต้องเชิงเนื้อหา กระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลตามสาระ มาตรฐานและตัวชี้วัดอัตลักษณ์นักเรียน

ขั้นที่ 2 การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ ดังนี้

2.1 การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ได้แก่ การจัดทำตารางสอนและจัดครูเข้าสอน การเตรียมความพร้อมและพัฒนาครูประจำการ และการบริหารสื่อ อุปกรณ์ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้

2.2 วงจรการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ เป็นวงจรการปฏิบัติงานครู 3 งานที่สัมพันธ์ต่อเนื่องและส่งเสริมกัน ได้แก่ การจัดการเรียนรู้เชิงรุก การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน และการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน ดังภาพ

ภาพ วงจรพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้

จากภาพแสดงให้เห็นภาระงานใหม่ที่ครูต้องได้รับการพัฒนาให้มีสมรรถนะการจัดการเรียนรู้จากการทำ LS-PLC ซึ่งเป็นภาระงานหนึ่งของแนวทางการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่หลักสูตรกำหนดขึ้น ดังนี้

2.2.1 การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการออกแบบวางแผนบูรณาการตัวชี้วัดอัตลักษณ์นักเรียนเข้าสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในรายวิชาและกิจกรรมพัฒนานักเรียน นำแผนฯ ไปจัดการเรียนรู้จนเสร็จสิ้น และบันทึกหลังการจัดการเรียนรู้

2.2.2 Lesson Study-Professional Learning Community (LS-PLC) หรือการพัฒนาบทเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เป็นงานใหม่ที่ทดแทนการนิเทศ เมื่อครูจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นระยะเวลาหนึ่งจนเริ่มมีประเด็นคำถามและมีประสบการณ์เพียงพอ ครูจะเริ่มทำ LS-PLC โดยการรวมกลุ่ม LS-PLC ประกอบด้วย **ครู (Model Teacher)** เป็นผู้วางแผนการจัดการเรียนรู้ร่วมกับ **คู่สอน (Buddy)** มีบทบาทเป็นเพื่อนร่วมคิดให้ข้อเสนอแนะเชิงบวก และสลับบทบาทเป็นครูด้วยเช่นกัน **โค้ช (Coach)** เป็นผู้บริหารมีบทบาทเป็นผู้ดำเนินการ LS-PLC และชี้แนะแนวทางการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ **พี่เลี้ยง (Mentor)** เป็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้หรือผู้เชี่ยวชาญมีบทบาทเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการและให้กำลังใจแก่ครู และ **ผู้ร่วมเรียนรู้ (Co-learner)** อาจเป็นครูภายในหรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรือผู้ปกครองที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในบทเรียนนั้น ๆ ได้ เมื่อครูเลือกบทเรียนที่ยากต่อการจัดการเรียนรู้หรือการเรียนรู้ของนักเรียนเพื่อทำ LS-PLC ครูจะกำหนดสมาชิกกลุ่ม LS-PLC ด้วยตนเอง จากนั้นจึงลงบันทึกในตารางนัดหมายการทำ LS-PLC ที่ฝ่ายวิชาการ โดยแต่ละกลุ่มลงเวลานัดหมาย 3 ครั้งตามขั้นตอนการทำ LS-PLC ที่ประยุกต์แนวคิดของศาสตราจารย์มานาบุ ซาโต (2559) ให้เข้ากับบริบทด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนราชินีบนตามลำดับ ดังนี้

1) ขั้นวิเคราะห์และวางแผน (Analyze and Plan) เป็นการวิเคราะห์ตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางฯ ให้ได้เป็นจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและสาระการเรียนรู้ แล้วจึงกำหนดตัวชี้วัดอัตลักษณ์นักเรียนที่สอดคล้องกับธรรมชาติของสาระนี้ และบูรณาการเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก 5 ขั้นตอน จากนั้นครูจะนำเสนอ (เล่า) แผนการจัดการเรียนรู้ให้คู่สอนฟังเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ก่อนที่จะเข้ากลุ่ม LS-PLC เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะจากกลุ่ม LS-PLC ในการปรับปรุงแผนก่อนนำไปใช้จัดการเรียนรู้

2) ขั้นสังเกต (Observe) เป็นการจัดการเรียนรู้ตามแผนที่ปรับปรุงแล้ว โดยมีสมาชิกกลุ่ม LS-PLC เข้าสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจดบันทึกและอุปกรณ์บันทึกภาพหรือภาพเคลื่อนไหวที่เหมาะสม

3) ขั้นสะท้อนผลและปรับปรุงแผน (Reflect and Redesign) เป็นการสืบสอบสะท้อนความคิดร่วมกันของกลุ่ม LS-PLC โดยใช้ข้อมูลพฤติกรรมการเรียนรู้จากการสังเกตเป็นสำคัญ โดยเริ่มจากครูสะท้อนปัญหาและสิ่งที่ได้เรียนรู้จากบทเรียนนี้ ตามด้วยสมาชิกกลุ่ม LS-PLC ร่วมกันสืบสอบหาสาเหตุและแนวทางการแก้ปัญหาด้านการเรียนรู้ของนักเรียน โดยใช้ข้อมูลจากการสังเกตเป็นหลัก เพื่อให้ครูได้ข้อคิดเชิงบวกที่สามารถนำไปปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีคุณภาพได้ต่อไป

2.2.3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เป็นงานตรวจสอบคุณภาพรูปแบบ วิธีการหรือเทคนิคต่าง ๆ ที่ครูเลือกใช้ในการปรับปรุงแผนจากการทำ LS-PLC ว่าช่วยแก้ปัญหาหรือยกระดับการเรียนรู้ของนักเรียนได้จริงหรือไม่ อย่างไร ซึ่งอาจนำไปสู่การวิจัยและพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ต่อไป

ขั้นที่ 3 การประเมินหลักสูตร ดำเนินการ 2 ระยะ ดังนี้

3.1 การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตร (รายปี) เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ข้อมูลจากการวิเคราะห์ (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตร (2) อัตลักษณ์นักเรียน และ (3) ผลของการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้

3.2 การประเมินผลสรุปการใช้หลักสูตร (ทุก 3 ปีการศึกษา) เป็นการประเมินเพื่อการตัดสินใจปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตรในรอบต่อไป หรือยกเลิกการใช้หลักสูตรฉบับนั้น ๆ โดยใช้ข้อมูลการประเมินแบบ CIPP Model (Stafflebeam et al., 1971) ได้แก่ (1) **บริบท:** ความเหมาะสมขององค์ประกอบของหลักสูตรตามบริบทการเปลี่ยนแปลงของโลก (2) **ปัจจัยนำเข้า:** คุณภาพนักเรียน คุณภาพครู ความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ฯลฯ (3) **กระบวนการ:** คุณภาพการจัดการเรียนรู้ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารจัดการหลักสูตรและงานวิชาการ และ (4) **ผลผลิต:** ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามหลักสูตร อัตลักษณ์นักเรียน และผลการทดสอบระดับชาติ

กระบวนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรอิงอัตลักษณ์นักเรียนถือเป็นนวัตกรรมด้านหลักสูตรที่ได้รับการเผยแพร่อย่างต่อเนื่องในระดับประเทศ กล่าวได้ว่าเป็นแบบอย่างของการพัฒนา นวัตกรรม 4 ด้าน ดังนี้

1. พัฒนาความเป็นตัวตน: การนำอัตลักษณ์นักเรียนบูรณาการเข้าสู่หลักสูตร สถานศึกษาส่งผลให้คุณภาพนักเรียนมีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นตามปรัชญาการจัดตั้งโรงเรียน และมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในระดับประเทศและระดับโลก

2. พัฒนาทั้งระบบ: กระบวนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรอิงอัตลักษณ์นักเรียน มีองค์ประกอบครอบคลุมระบบหลักสูตรตั้งแต่ การสร้างหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินหลักสูตร โดยวงจรการพัฒนาแบ่งเป็น 2 ระดับคือ ระดับหลักสูตรพัฒนาด้วยวงจร การวิจัยและพัฒนา และระดับการจัดการเรียนรู้พัฒนาด้วยวงจรการพัฒนาคุณภาพการจัดการ เรียนรู้

3. พัฒนาจากภายใน: การพัฒนาบทเรียนร่วมกันเป็นกลไกของการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาจากภายในโรงเรียน 2 มิติคือ การพัฒนาหลักสูตรบนฐานของโรงเรียน และการพัฒนา การจัดการเรียนรู้จากแรงจูงใจภายในตัวครู

4. พัฒนาอย่างยั่งยืน: อัตลักษณ์นักเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของผู้มีส่วน เกี่ยวข้อง และถูกนำเข้าสู่กระบวนการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เป็นกระบวนการที่ส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืน (Sustainability) ทั้งในด้านคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียน และด้านวิธีการเรียนรู้เพื่อการดำรงอยู่อย่างยั่งยืนของนักเรียน

เอกสารอ้างอิง

- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2557). *อัตลักษณ์นักเรียน เอกลักษณ์สถานศึกษา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพ (องค์การมหาชน).
- ชาโต มานาบุ. (2559). *การปฏิรูปโรงเรียน แนวความคิด “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” กับการนำทฤษฎีมาปฏิบัติจริง*. นนทบุรี: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพยาว์ ยินดีสุข. (2558). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Ornstein, A., & Hunkins, F. (2009). *Curriculum: Foundations, Principles and Issues (5th Ed.)* Boston: Pearson Education.
- Stufflebeam, Daniel L. (1971). The Relevance of the CIPP Evaluation Model for Educational Accountability. *Journal of Research and Development in Education*. Retrieved June 23, 2012, from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED062385.pdf>
- Tyler, R.W. (1949). *Basic Principles of Curriculum and Instruction*. Chicago: The University of Chicago Press.